

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Nikolý Růžičkové

“Správa a úřadování města Krupky v raném novověku.

Vývoj městské správy do roku 1710”,

předkládané v roce 2023 na Katedře pomocných věd historických a archivního studia

I. Stručná charakteristika práce

Předkládaná disertační práce se zabývá správou horního města Krupky zvláště v letech 1526–1710, přičemž je pozornost věnována nejen orgánům městské správy, ale též úřadům tamní horní správy, která řídila těžbu zejména cínu. Výzkum je založen na studiu řady archivních pramenů uložených především v SOkA Teplice a v Národním archivu, přičemž přibližně polovinu autorčina textu představuje transliterace dobových pramenů dochovaných v německém jazyce a vztahujících se ke sledované problematice. Autorka svou disertací navázala na svůj dřívější výzkum zaměřený na krupské cechy.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Zvláště pečlivá transliterace mnoha dobových textů v příloze i v poznámkovém aparátu a vytvoření řady přehledových tabulek dokládá, že se autorka tématu dlouhodobě věnovala, nicméně pro finalizaci textu zřejmě neměla optimální podmínky. Práce působí jen jako mozaika určitých událostí či témat, které jsou za sebou v rámci vymezených časových mezníků a jednotlivých kapitol a podkapitol jen řetězeny. Velkou slabinou textu je terminologická nejistota, a to zejména v oblasti dějin správy, kam předkládaná disertační práce svým výzkumem cílí. Výklad krupské správní problematiky je navíc izolovaný, bez vhodně zvolené komparace. Text přináší řadu velmi zajímavých poznatků, které však v textu nejsou náležitě využity, adekvátně interpretovány, propojeny do souvislostí. Text má spíše jen popisný charakter.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Autorka v rámci úvodu představuje téma a cíl práce, ale bohužel schází bližší časové vymezení. Ne zcela šťastně formulovaný název totiž evokuje představu, že se bude disertace podrobněji zabývat i středověkým obdobím. Současně mi schází uvedení důvodu, který vedl ke stanovení hraničního letopočtu 1710; k této informaci dojdeme až na s. 95 – tímto rokem končí éra Šternberků jako majitelů Krupky. V rámci představení metodických přístupů, jež předkládaná práce využila, jsou pouze stručně nastíněny obecné postupy historikovy práce (k tomu podrobněji dále).

Práce je bohužel zatížena řadou nepřesností. Už při stanovení jednoho z cílů bych doporučovala nepoužívat pojem „centrální úřady“ (s. 10), který je v rámci dějin správy používán pro habsburské úřady vzniklé ve Vídni. Česká dvorská kancelář byla ve sledovaném období prostředníkem mezi nimi a úřady fungujícími v českých zemích, zvláště na zemské úrovni. V této souvislosti upozorňuji, že v Praze fungovalo místodržitelství, nikoli post místodržícího (s. 84).

Není přesné konstatování, že v bitvě u Lipan bylo poraženo husitské hnutí (s. 32) – mezi vítězi byli i umírnění husité. Problematické je i tvrzení, že od poslední třetiny 15. století lze hovořit ve vazbě na krupské cechy o pozvolném nástupu „protoindustriálních tendencí“ (s. 33). Albrecht z Kolovrat nevládnul město Mělník, ale měl v zástavě panství Mělník (s. 34). Je-li používán pojem „královské horní město“, bylo by dobré podrobněji vysvětlit jeho podstatu, tedy že se nejedná o svobodné

královské město (tím byla jen dočasně za povstání), ale o město komorní (např. s. 34). Pro sledovanou dobu, kdy dvorský soud řešil pouze lenní agendu, nebývá zvykem používat pojem „*dvorské lenní desky*“ (s. 35). O Kirchlici je jednou pojednáno jako o osadě, jednou jako o vsi (s. 38).

Výklad událostí po odboji 1547 se nešťastně propojil se sankcemi pro královská města: v rámci výkladu je mj. věnována pozornost ustanovení úřadu královského rychtáře (s. 40–41). Velmi neurčitě působí popisy dotýkající se nástupu nových vrchností. Např. v případě Vršovců je řečeno, že Krupku „*získali do správy z pověření krále*“. Jde o zástavu? (s. 41) Pozor na chybné použití slova statut namísto správného status (s. 45) Nepoužívala bych pro ústeckého předního radního písaře pojem „*vrchní radní písař*“ (s. 45). Na s. 49 je vzpomínána povodeň, v textu ale není nikde uvedeno, jaký vodní tok je v Krupce. Jde o Zalužanský potok?

Na s. 72 je uvedeno, že k roku 1628 v Krupce zvítězila protireformace (nepochybně v řadě případů formálně), nicméně opakovaně je pak v textu používán pro duchovního pojem „*pastor*“ (např. k roku 1639 na s. 73, k roku 1651 na s. 88 – v poznámce je transliterována předloha, kde je německé slovo „*Pfarrherr*“; např. i z instrukce pro krupského pastora z roku 1585 je na s. 220 zřejmé, že pojem „*Pastor*“ byl používán pro protestanského duchovního; kdybychom byli důslední, často používané slovo „*kněz*“ není synonymem pojmu farář), na s. 88 je též uvedeno, že po třicetileté válce „*v zemi začaly sílit vlivy po změně konfese z luteránské na katolickou*“. To by chtělo pochopitelně lépe vysvětlit.

Na s. 102 je zmíněno, že po Bílé hoře „*bylo zvykem ustanovení počtu radních na dvanáct s tím, že se budou purkmistři každý měsíc střídát v předsednictví*“ – to už ale měla být praxe před rokem 1620 (a chybně je i uveden odkaz na *Dějiny správy* a kapitolu *Městská správa*, kde tato zmínka není). V podkapitole o purkmistrovi (s. 96) je však bez časového vymezení řečeno, že „*stejně jako v mnoha jiných městech byl držen úzus dosazení čtyř purkmistrů v jednom roce. Purkmistr byl prvním úředníkem města, měl být stále k dispozici pro osoby, které s ním chtěly jednat*“ (a nešťastně následuje odkaz na Koldínova *Práva*, k nimž patří jen poslední věta). Ohledně působnosti purkmistrů si tak text protirečí.

V textu se objevují i další konstatování, kterým schází časové ukotvení. Nelze tedy např. na s. 115 při charakteristice postu horního písaře uvést, že dostával roční odměnu 40 zl., aniž by byl uveden rok, k němuž je údaj doložen. Není též šťastné použít pro sledované období slovní spojení „*pracovní žebříček*“ (s. 119) pro postupnou úřední kariéru městského obyvatelstva. Profesionalizace úřednictva je až novější éra. Prosím o osvětlení obratu „*úpadek města po formální stránce*“ (s. 117). Proč není v rámci výkladu uvedena existence „*menšího úřadu (výboru)*“, který je vzpomenuť až v závěru na s. 119? Je skutečně pravdivý údaj na s. 102, že v roce 1706 byli v Krupce ustanoveni hospodářští inspektoři? Lze to doložit prameny? Odkud je informace čerpána? Dočasně byl jmenován Šternberky hraběcí rychtář a na s. 82 je vzpomínán i další rychtář, který měl mít na starost předměstí a obyvatele čtvrti Grund. Proč se neobjevují v přehledu úřadů?

1. *Struktura argumentace.*

Práce má zejména popisný charakter. Je vymezena chronologicky, což je hlavní hledisko, na jehož základě je text utvářen: autorka řadí témata a události do určitého sledu, spíše výjimečně se jí daří utvářet mezi jednotlivými částmi tematickou propojenost. Přestože na několika místech v práci tvrdí, že městská a horní správa spolu byly provázané podobně jako v Kutné Hoře (využívá studii zaměřující se na tamní situaci v 15. a 16. století), podstatu se dovídáme až ze samotného závěru, kde upozorní na personální propojení, které prokázala u několika osob zastávajících najednou úřady městské i horní správy. Tabulky, jež jsou součástí 4. kapitoly, tak zůstávají svou vypovídací hodnotou jakoby na poloviční cestě: není z nich vytěženo dostatečné množství informací. V některých případech přináší stěžejní a lépe osvětlující informace až samotný závěr.

2. Formální úroveň práce

Po formální stránce práce obsahuje všechny potřebné náležitosti. V této souvislosti bych pouze uvítala připojení jmenného a místního rejstříku, které by mohly zvýšit využitelnost práce. Citační norma není zcela důsledně dodržována (pro rozpětí let a a stran se používá pomlčka, nikoli spojovník, za poznámkami schází občas tečky, některé první uvedení citace je úplné – např. pozn. 46, 47, většinou však autorka již napoprvé citaci zkracuje). V rámci textu jsou jen občasné pravopisné prohřešky (spíše ojediněle chybná interpunkce, zvláště v rámci transliterovaného textu, místy je chyba u psaní velkých a malých písmen – např. náležité je Krupští, České království). Nedostatky v rámci stylizace vět jsou zcela vzácné. Oceňuji kvalitu obrazové přílohy, zejména pak autorkou zhotovené fotografie.

3. Práce s prameny či s materiálem

Autorka po úvodu připojuje přehledovou kapitolu, v níž mj. shrnuje bádání v oblasti urbánních dějin a dějin městské správy posledních dvou dekad. Je velkou škodou, že tento pouhý přehled, z něhož nevyplývá žádné využití moderních metodických přístupů, vyznívá téměř do ztracena: doktorandka totiž používá citované práce zcela minimálně a spíše nevhodně. Dojde-li tedy vzácně k nějaké komparaci, poměřuje situaci v Krupce např. s královským městem Louny či s Kutnou Horou (v tomto případě se situací v 15. a 16. století – viz dále). Proč byla opominuta další horní města – poddanská či se statusem královských horních měst – z oblasti Krušných hor či jejich okolí? Např. Horní Slavkov? Jáchymov je připomenut pouze v souvislosti s komparací půdorysu města (mimočodem to je velmi podařený úvod kapitoly o dějinách města! – s. 31–32, u něhož bych však uvítala více rozpracování historickogeografických faktorů, které v období středověku a raného novověku ovlivňovaly život v Krupce a předurčily ho k vývoji hornického města). Podíváme-li se do soupisu použité literatury, je citována pouze (jednou ?) práce M. Urbana týkající se horních měst v Krušnohoří. Zcela minimální je též přiblížení a zhodnocení dosavadní historiografie věnující se dějinám města (tady měla být věnována pozornost systematictějšímu přehledu).

Autorka zejména čerpá z díla H. Hallwicha *Geschichte der Bergstadt Gruppen in Böhmen* (1868). Text prokládá poznatky z řady pramenů, které prostudovala. V mnoha případech i odkazuje na jejich přepis v příloze, kterou nazvala „*Diplomatický materiál*“ – snad by bylo vhodnější ji nazvat výběrovou edicí; je též škoda, že texty nejsou číslovány, nemají registry, není na ně v průběhu práce náležitě odkazováno a není učiněn jejich seznam. V rámci pramenné analýzy autorka pouze využívá textový obsah dochované materie, nevyužívá potenciál moderních diplomaticko-paleografických metodických přístupů, které by jí napomohly ke stanovení kompetenčních okruhů správních úřadů, jimž v práci věnuje pozornost. (Když např. charakterizuje na s. 105 a 106 v rámci jednoho odstavce činnost radního písaře ve sledovaném období, cituje opět z práce týkající se činnosti kutnohorských písařů 15. a 16. století. To je pochopitelně velmi problematický metodický přístup. Takovéto poznatky lze využít pro komparaci s krupskou městskou kanceláří pouze opatrně, neboť studie zachycuje situaci v královském městě a v období, které lze použít jen částečně.)

Některé odstavce či zásadní informace postrádají odkaz na pramen či na literaturu (např. s. 32, zmínky o dvou požárech na s. 38, informace o počtu zemřelých na mor 1680 na s. 86).

4. Vlastní přínos

Práce z oblasti dějin správy horních měst jsou velmi vítány, neboť systematický výzkum problematiky prozatím schází. Předkládaná disertace je prvotním pokusem o zřehlednění dějin správy horního

města Krupky, a to s využitím dosavadní literatury i německy psaných pramenů. Zvláště připojená textová příloha na s. 127–219 poskytuje zázemí pro další badatele.

IV. Dotazy k obhajobě

Počítá autorka s publikací své disertační práce?

V. Závěr

I přes řadu méně či více závažných výtek práci doporučuji k obhajobě. Výsledná klasifikace bude odvislá od kvality obhajoby.

Předběžně klasifikuji předloženou disertační práci jako *prospěla*.

15. 12. 2023

doc. PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.